

บทความวิจัย (Research Article)

พิษณุโลกในพระราชพงศาวดาร : การศึกษาประวัติศาสตร์
เพื่อส่งเสริมสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมPhitsanulok in the Royal Chronicles: A Historical Study
for the Promotion of Cultural Tourismธนากาญจน์ ช่วยหล้า¹ รัตนารณ์ อินกรัด¹ ปรีชา แป้นจันทร์¹ ธีรนนท์ โพธิ์ดง¹ปฐมพงษ์ สุขเล็ก^{2*} และทัตพิชา สกุลสืบ³Thanakarn Chuaylam¹, Rattanaporn Inkrad¹, Preecha panjun¹, Teerananpat Podong¹,Phathompong Suklek^{2*}, and Tatpicha Sakulsueb³

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานที่ในเมืองพิษณุโลกที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารเพื่อเป็นข้อมูลในการส่งเสริมสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดพิษณุโลก โดยศึกษาจากพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาถึงช่วงกรุงธนบุรี ผลการวิจัยพบว่า มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ที่ยังคงปรากฏมาถึงปัจจุบัน จำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) โบราณสถาน พบ 2 แห่ง ได้แก่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร และวัดจุฬามณี 2) อาณาบริเวณ พบ 2 แห่ง ได้แก่ ปากพิง และตำบลโทก ซึ่งสถานที่ทั้ง 4 แห่งนี้ อยู่ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก ปรากฏในพระราชพงศาวดารและยังคงปรากฏสถานที่สืบต่อมาถึงปัจจุบัน นักท่องเที่ยวจึงเดินทางไปเที่ยวชมได้สะดวกและเกิดความรู้สึกร่วมในบรรยากาศสถานที่จริง โดยข้อมูลในพระราชพงศาวดารนำมาสร้างเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ให้สถานที่นั้นมีความน่าสนใจยิ่งขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือสามารถนำมาพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดพิษณุโลกต่อไป

¹ นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

^{2*} สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Thai Language Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University

³ สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับชาวต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Communicative Thai for Foreigners, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University

*Corresponding author; email: phathompong.s@psru.ac.th

(Received: 13 March 2025; Revised: 11 May 2025; Accepted: 27 November 2025)

คำสำคัญ: พิษณุโลก การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ พระราชพงศาวดารฉบับ
พันจันทนุมาศ (เจิม)

Abstract

This research aims to investigate locations in Phitsanulok mentioned in royal chronicles as information for promoting cultural tourism in the province. The study focuses on the royal chronicle of Phanchanumat (Cherm), covering from the Ayutthaya to Thonburi periods. The findings reveal that four historical cultural sites mentioned in the chronicles still exist today and are located in Mueang Phitsanulok District. These sites can be categorized into two types: 1) historical temples - Wat Phra Si Rattana Mahathat Woramahawihan and Wat Chulamani and 2) geographical areas - Pak Phing and Tambon Thok. These locations, documented in the royal chronicles and still physically present today, are accessible to tourists and evoke a sense of connection with the historical atmosphere. The historical narratives derived from the chronicles can enhance the appeal of these sites and support the development of cultural heritage tourism. Furthermore, these narratives can be used to design cultural tourism routes that highlight the historical significance of Phitsanulok.

Keywords: Phitsanulok, cultural tourism, history, the royal chronicle of Phanchanumat (Cherm)

บทนำ

จังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดที่โดดเด่นและน่าสนใจในด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากมีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีธรรมชาติที่งดงาม เช่น อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า น้ำตกชาติตระการ มีวัดวาอารามเก่าแก่ เช่น วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อันเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรชินราช มีพระราชวังจันทน์ สถานที่ประสูติของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช รวมถึงมีโบราณสถานอีกจำนวนมาก ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมจังหวัดพิษณุโลก

นักวิชาการให้ความเห็นเกี่ยวกับความพร้อมด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดพิษณุโลกว่า “พิษณุโลกมีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวโดยมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ทั้งทางด้าน

ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทั้งภูเขา น้ำตก แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เชิงวัฒนธรรม เชิงนิเวศ และถือ
ว่าเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์
ถือเป็นจุดแข็งที่เอื้อต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว” (ภคพร วัฒนดำรง, 2566, น. 66)

รูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมอย่างหนึ่งคือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ซึ่งไม่ใช่เพียงการท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมวิถีชีวิตชุมชนหรือร่วมงานประเพณีในเทศกาลต่าง ๆ เท่านั้น
แต่ยังครอบคลุมถึงการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์อีกด้วยดังที่ ชิดาวิร์ สุขคร (2562, น. 3)
นิยามว่า “การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นในการเรียนรู้
ศึกษาสถานที่ประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณสถานหรือโบราณวัตถุ เพื่อการเข้าใจถึงประวัติศาสตร์
ความเป็นมาของสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ในอดีต” ซึ่งการท่องเที่ยวนี้สามารถนำมา
ปรับใช้กับจังหวัดพิษณุโลกได้เป็นอย่างดี เพราะจังหวัดพิษณุโลก มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน
และมีสถานที่สำคัญต่าง ๆ

ชัยศึก เจตตกร (2564, น. 107) กล่าวว่า “ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด
พิษณุโลกจากมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวไทยพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจด้าน
ประวัติศาสตร์สูงสุด คือพิษณุโลกเป็นเมืองที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียง
มีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์หลายแห่ง และมีหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ”

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่นำมาประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมสถานที่ท่องเที่ยว หรือนำมา
บรรยายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านประวัติความเป็นมา หรือเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต
มักอาศัยข้อมูลที่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวในสมัยอยุธยาเป็นต้นมา
ซึ่งพระราชพงศาวดารที่เก่าแก่ที่สุดคือพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์
เรียบเรียงไว้เมื่อจุลศักราช 1042 (ปี พ.ศ. 2223) สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แต่พระราช
พงศาวดารฉบับนี้มีเนื้อหาไม่สมบูรณ์ เพราะมีเนื้อหาตั้งแต่สถาปนากรุงศรีอยุธยาถึงเหตุการณ์
ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเท่านั้น ส่วนพระราชพงศาวดารที่มีความเก่าแก่ลำดับรองลงมา
และความเนื้อความที่สมบูรณ์ครอบคลุมตั้งแต่แรกสถาปนากรุงศรีอยุธยาถึงเสียกรุงและกล่าว
ต่อมาจนถึงสมัยธนบุรี คือพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) มีเนื้อหาค่อนข้างละเอียด
ชำระในปี พ.ศ. 2338 สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ดังที่ อุบลศรี อรรถพันธุ์
(2524, น. 105-106) กล่าวถึงความเป็นมาของพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)
หรืออีกชื่อหนึ่ง คือพระราชพงศาวดารฉบับจุลศักราช 1157 ว่า “เป็นพระราชพงศาวดารฉบับแรก
ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับอาณาจักรอยุธยาละเอียดกว่าฉบับที่ชำระก่อน ๆ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าพระบาท

สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงตั้งพระทัยที่จะให้พระราชพงศาวดารฉบับนี้เป็นมาตรฐานประวัติศาสตร์อยุธยา และเป็นต้นฉบับที่เป็นแบบอย่างประวัติศาสตร์ไทยด้วย”

ในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงธนบุรี เมืองพิษณุโลกมีบทบาทในฐานะเป็นหัวเมืองสำคัญฝ่ายเหนือ เป็นชัยภูมิสำคัญทางการศึก ทั้งคอยช่วยเหลือกรุงศรีอยุธยา เมื่อยามมีศึก คอยต้านทานศัตรูที่มาทางเหนือ และเป็นที่ประสูติของพระมหากษัตริย์พระองค์สำคัญอีกด้วยเหตุนี้ในเมืองพิษณุโลกจึงมีเรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ในสถานที่ต่าง ๆ ตามที่ปรากฏเนื้อหาในพระราชพงศาวดาร ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และยังคงดำรงอยู่ในปัจจุบัน เช่น วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อันเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธชินราช ตอนเมื่อครั้งที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชมีชัยชนะเหนือเมืองรุม เมืองคังแล้ว ได้เสด็จกลับมาบำสการพระพุทธชินราช และเปลื้องเครื่องทรงถวายเป็นพุทธบูชาที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร เมืองพิษณุโลก ดังปรากฏในพระราชพงศาวดาร ดังนี้

"สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าเสด็จกลับมาถึงเมืองพระพิษณุโลกแล้วก็เปลื้องเครื่องทรงออกบูชาพระชินราช พระชินชรี แล้วให้กระทำการสัปสมโภชกรรมโหรสพ 3 วัน แล้วเสด็จลงมาเฝ้าสมเด็จพระราชบิดา ณ กรุงเทพมหานคร "

(กรมศิลปากร, 2542, น. 279)

จากเนื้อหาในพระราชพงศาวดารข้างต้น สามารถนำไปส่งเสริมความสำคัญและความน่าสนใจของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารได้

หรืออีกสถานที่หนึ่งที่พบคือ วัดจุฬามณี มีเนื้อหากล่าวถึงว่าสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้เสด็จมาสักการะและได้ปฏิสังขรณ์พระอาราม ดังปรากฏในพระราชพงศาวดาร ดังนี้

“ศักราช 810 ปีมะโรงสัมฤทธิศก สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเจ้า สร้างพระวิหารวัดจุฬามณี

ศักราช 811 ปีมะเส็ง เอกศก สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงพระผนวชวัดจุฬามณีได้ 8 เดือน ลาผนวช”

(กรมศิลปากร, 2542, น. 220)

จากเนื้อหาในพระราชพงศาวดารข้างต้น สามารถนำไปส่งเสริมความสำคัญของวัดจุฬามณี และสร้างความน่าสนใจต่อนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยี่ยมชมวัดจุฬามณีได้

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารและวัดจุฬามณีเป็นตัวอย่างสำคัญที่สามารถนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารไปสร้างเป็นเรื่องเล่าประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่ง

เรียนรู้ประวัติศาสตร์ หรือเพื่อส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้วยการใช้ข้อมูลในพระราชพงศาวดารเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเรื่องราวความสำคัญเพื่อให้เห็นถึงคุณค่าของสถานที่ หรือนำข้อมูลมาจัดทำแผ่นพับ นิทรรศการ รวมถึงการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อให้ความรู้เชิงประวัติศาสตร์ตามพระราชพงศาวดารเพื่อการส่งเสริมสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในพิษณุโลกที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ว่ามีสถานที่ใดบ้าง และมีการกล่าวถึงในพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) อย่างไรเพื่อเป็นข้อมูลในการใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในพิษณุโลกที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

ขอบเขตของงานวิจัย

- 1) การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาเนื้อหาจากพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี ที่ได้ตีพิมพ์รวมเล่มไว้ในหนังสือประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 3
- 2) ศึกษาเฉพาะสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก และยังปรากฏมาถึงปัจจุบันเท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พิษณุโลกในพระราชพงศาวดาร : การศึกษาประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 1) ขั้นเตรียมการ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลก และเกี่ยวกับพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)
- 2) ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยศึกษาสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก และยังปรากฏสืบทอดอยู่มาถึงปัจจุบันจากพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) (ที่ได้ตีพิมพ์รวมเล่มไว้ในหนังสือ

ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 3) เมื่อผู้วิจัยพบเนื้อหาที่เกี่ยวกับสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามขอบเขตที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจัดเก็บโดยการบันทึกข้อความที่กล่าวถึงสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ลงในสมุดรวบรวมข้อมูล

3) **ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล** ศึกษาวิเคราะห์สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในพิษณุโลกที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี เฉพาะสถานที่ที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลกและยังปรากฏมาถึงในปัจจุบัน

4) **ชั้นสรุป** อภิปรายผล สรุปและอภิปรายผลถึงสถานที่ที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารพันจันทนุมาศ (เจิม) เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาสถานที่ทางประวัติศาสตร์ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลกที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ช่วงกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี เพื่อนำข้อมูลมาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถจำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ โบราณสถานและอาณาบริเวณ ดังนี้

1. โบราณสถาน หมายถึง สถานที่และสิ่งปลูกสร้างเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ อาทิ วัด วัง ป้อม จากการศึกษาสถานที่สิ่งก่อสร้างในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลกที่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร โบราณสถานที่ยังคงดำรงอยู่ถึงปัจจุบัน พบ 2 แห่ง ดังนี้

1) วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ปัจจุบันอยู่ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำน่านฝั่งตะวันออก เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร ภายในวัดเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธชินราช ซึ่งถือว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีความงดงามและเป็นที่เคารพนับถืออย่างยิ่งของชาวพิษณุโลก วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารยังเป็นศูนย์กลางการประกอบพิธีทางพระพุทธศาสนาของจังหวัด และมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก ในพระราชพงศาวดารได้กล่าวถึงวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารไว้หลายเหตุการณ์ ยกตัวอย่างดังนี้

เนื้อหาในตอนสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้เสด็จมายังวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารเพื่อมาสักการะพระพุทธชินราชและพระพุทธชินสีห์ เมื่อคราวมีชัยชนะเหนือเมืองรุมเมืองคัง ดังปรากฏในพระราชพงศาวดาร ดังนี้

สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าเสด็จกลับมาถึงเมืองพระพิษณุโลก แล้วก็ปลี่ยน
เครื่องทรงออกบูชาพระชินราช พระชินชรี แล้วให้กระทำการสัปทสมโภชการมโหรีสพ
3 วัน แล้วเสด็จลงมาเฝ้าสมเด็จพระราชบิดา ณ กรุงเทพมหานคร จึงเอาการซึ่งได้รับ
พุ่มมีชัยชนะข้าศึกนั้นกราบทูลให้ทราบ

(กรมศิลปากร, 2542, น. 279)

จากข้อความข้างต้น สามารถนำไปเป็นเรื่องเล่านำเสนอพระราชศรัทธาของสมเด็จพระ
นเรศวรมหาราชที่มีต่อพระพุทธชินราชได้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ว่าสมเด็จพระนเรศวร
มหาราชเคยเสด็จมาที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร โดยเฉพาะเคยเสด็จมาภายในพระวิหาร
เพื่อสักการะพระพุทธชินราช พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันให้ความเคารพ
นับถือ อีกทั้งสามารถเชื่อมโยงกับเรื่องพระพุทธรูปองค์อื่น ๆ คือ พระพุทธชินสีห์ และพระศรี
ศาสดา ที่ตามตำนานเล่าว่าหล่อขึ้นพร้อมกับพระพุทธชินราช

เนื้อความอีกตอนหนึ่งกล่าวถึงสมเด็จพระเอกาทศธรรมานมัสการพระพุทธชินราชเมื่อคราว
เสด็จไปเมืองพิษณุโลก ดังปรากฏในพระราชพงศาวดาร ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระเอกาทศธรรมอัคร บรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จไป
พระพิษณุโลกคราวนั้น และเสด็จประพาสดังนี้เป็นหลายครั้ง จึงพระบาทสมเด็จพระ
เอกาทศธรรมอัคร บรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราชโองการตรัส
ให้เอาทองนพคุณเครื่องราชูปโภค มาสำหรับเป็นทอง ประชาศรีจึงเสด็จไปปิดพระพุทธ
ปฏิมาพระชินราชด้วยพระหัตถ์ เสร็จบริบูรณ์ก็แต่งการฉลอง แล้วให้เล่นมโหรีสพ
บูชามัสการแก่พระพุทธเจ้านั้น 7 วัน 7 คืน เป็นมหามโหรีรณิกหนา

(กรมศิลปากร, 2542, น. 360)

จากข้อความข้างต้น สามารถนำไปเป็นเรื่องเล่าในเหตุการณ์สำคัญที่มีการปิดทองคำองค์
พระพุทธชินราชเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ได้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ว่า สมเด็จพระเอกา
ทศธได้เคยเสด็จมานมัสการพระพุทธชินราช และพระองค์ยังมีพระราชศรัทธานำทองคำ
อันเป็นเครื่องราชูปโภคมาแปรเป็นทองคำปิดองค์พระพุทธชินราชด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง
แสดงให้เห็นพระราชศรัทธาของสมเด็จพระเอกาทศธรรมที่มีต่อพระพุทธชินราชอีกด้วย

อนึ่งการปิดทองถวายพระพุทธชินราชเป็นพุทธบูชาครั้งนี้ยังมีความน่าสนใจเพราะถือว่าเป็น
การปิดทองพระพุทธชินราชครั้งแรก ดังที่ ปฐมพงษ์ สุขเล็ก (2559, น. 152) กล่าวถึง
การปิดทองพระพุทธชินราชของสมเด็จพระเอกาทศธว่า “การถวายสิ่งของพระพุทธชินราชเป็น

พุทธบูชาข้างต้นนี้มีความพิเศษกว่าครั้งอื่น ๆ ด้วยการนำเครื่องทองราชูปโภคไปแปรเป็นแผ่นทองคำปิดองค์พระพุทธรูปราชจากการศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์พบว่าการปิดทองพระพุทธรูปราชครั้งนี้ เป็นการปิดทองครั้งแรกที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์”

นอกจากสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้วยังพบการกล่าวถึงวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารในสมัยกรุงธนบุรีอีกด้วย เนื้อหาตอนที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการพระพุทธรูปราช พร้อมทั้งได้เปลื้องพระภูษา จากพระองค์เพื่อถวายแด่พระพุทธรูปราช ดังปรากฏในพระราชพงศาวดาร ดังนี้

ครั้น ณ วัน 7 ๙⁴ 9 คำ เสด็จเข้าไปนมัสการพระชินราช พระชินชรี พระชรัสากมณี ก็ทรงโสมนัสปรีดาปราโมทย์เลื่อมใสศรัทธา เปลื้องพระภูษา จากพระองค์ทรงพระชินราชเจ้า เสด็จแรมท่าที่พบกฝ่ายตะวันตกอยู่ 9 วัน

(กรมศิลปากร, 2542, น. 494)

จากข้อความข้างต้น สามารถนำไปเป็นเรื่องเล่าเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกับเมืองพิษณุโลกได้ เพราะส่วนใหญ่มักนึกถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมีความสัมพันธ์กับเมืองตาก เมืองจันทบุรี เมืองนครศรีธรรมราช หรือเมืองธนบุรีเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ก็ได้เคยเสด็จมาพิษณุโลกได้มานมัสการพระพุทธรูปราช และมีพระราชศรัทธาได้เปลื้องพระภูษาถวายเป็นพุทธบูชา พร้อมทั้งได้นมัสการ “พระชินชรี” และ “พระชรัสากมณี” ที่สามารถเชื่อมโยงเรื่องเล่าตำนานการสร้างพระพุทธรูปราชที่หล่อพระพุทธรูปพร้อมกัน 3 องค์ คือ พระพุทธรูปราช พระพุทธรูปสีห์ และพระศรีศาสดา (ในพระราชพงศาวดาร ใช้คำว่า “พระชรัสากมณี” น่าจะหมายถึง “พระศรีศาสดา”)

2) วัดจุฬามณี ปัจจุบันอยู่ในตำบลท่าทอง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก อยู่ริมฝั่งแม่น้ำน่านฝั่งตะวันออก ห่างจากตัวเมืองพิษณุโลกประมาณ 5 กิโลเมตร วัดจุฬามณีเป็นวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างยาวนาน ในพระราชพงศาวดารได้กล่าวถึงวัดจุฬามณี ดังนี้

เนื้อหาในตอนต้นสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้สร้างพระวิหารรวมถึงปฏิสังขรณ์วัดจุฬามณี และพระองค์ได้ทรงพระผนวชที่วัดแห่งนี้ ดังปรากฏในพระราชพงศาวดาร ดังนี้

“ศักราช 810 ปีมะโรงสัมฤทธิ์ศก สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเจ้าสร้างพระวิหารวัดจุฬามณี

ศักราช 811 ปีมะเส็ง เอกศก สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงพระผนวช
วัดจุฬามณีได้ 8 เดือน ลาผนวช”

(กรมศิลปากร, 2542, น. 220)

จากข้อความข้างต้น สามารถนำไปเป็นเรื่องเล่าว่าวัดจุฬามณีเป็นวัดที่มีความสัมพันธ์กับ
สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ว่าสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
พระมหากษัตริย์พระองค์สำคัญแห่งกรุงศรีอยุธยาได้สร้างพระวิหารวัดจุฬามณี สะท้อนถึงพระราช
ศรัทธาและความสำคัญของวัดจุฬามณี และพระองค์ทรงพระผนวชที่วัดนี้อีกด้วย ถือว่าเป็นข้อมูล
สำคัญที่ช่วยส่งเสริมวัดจุฬามณีให้มีความสำคัญและน่าสนใจสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ทางประวัติศาสตร์ได้ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาในตอนที่สมเด็จพระมหินทราธิราชมีสารลับกับพระเจ้ากรุง
ศรีสัตนาคนหุตเพื่อร่วมกันตีเมืองพิษณุโลก โดยให้ทัพพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตยกทัพเข้าตีเมือง
พิษณุโลก แล้วทางสมเด็จพระมหินทราธิราชจะยกทัพเสริมว่าไปช่วยเมืองพิษณุโลก
แต่เมื่อทางฝ่ายเมืองพิษณุโลกล่วงรู้แผนการ พระมหาธรรมราชาผู้ครองเมืองพิษณุโลกจึงใช้แพติด
ไฟล่องลงไปตามแม่น้ำน่านเพื่อทำลายทัพเรือของฝ่ายสมเด็จพระมหินทราธิราช ที่ลวงว่าจะมาช่วย
เมืองพิษณุโลกจนเกิดไฟไหม้ติดต่อกันตั้งแต่คู้่งน้ำเหนือวัดจุฬามณี จนถึงที่ตั้งทัพหลวงบริเวณ
ปากน้ำพิง ดังปรากฏในพระราชพงศาวดาร ดังนี้

ฝ่ายสมเด็จพระมหาธรรมราชา ดำริการที่จะทำลายทัพเรือก็ตรัสให้เอาไม้ไผ่ผูก
กว้าง 10 วา ยาว 20 วา 50 แพ แล้วเอาเชื้อเพลิงใส่เต็มหลังแพ ชนน้ำมันยางรดทั่วไป
ทั้งนั้น และให้แต่งเรือเร็วไว้ 2 ลำ สำหรับจะได้จุดเพลิง ครั้นจัดการเสร็จ ณ เดือน 4
ขึ้น 4 ค่ำเพลาเดือนตก ก็ให้ปล่อยแพ ติดกันลงไปถึงคู้่งน้ำเหนือวัดจุฬามณี เรือเร็ว 2 ลำ
ก็เอาเพลิงจุดเชื้อไฟหลังแพตลอดขึ้นมาทั้งสองข้าง เพลิงก็ติดรุ่งโรจน์เป็นอันหนึ่งอันเดียว
น้ำที่นั่นตื่นเซียวก็พัดแพเร็วลงไป กองทัพเรือมิทันรู้ตัวต่อเห็นแพไฟเต็มแม่น้ำลงมาก็ตกใจ
ลงเรือทันบ้างมิทันบ้างเยียดยัดคับคั่งเป็นโกลาหล แพไฟก็ไหม้เรือต่อกันไป เสียเรือและ
ผู้คนตายเป็นอันมาก เรือและคนกองหน้าที่เหลือนั้นก็ร่นลงไปยังทัพหลวง ณ ปากน้ำพิง

(กรมศิลปากร, 2542, น. 257)

จากข้อความข้างต้น สามารถนำไปเป็นเรื่องเล่าว่าบริเวณนี้เคยเป็นที่ตั้งค่ายทหารเพื่อ
เตรียมเข้าเมืองพิษณุโลกตั้งแต่สมัยอยุธยาได้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ว่าวัดจุฬามณีนอกจาก
จะมีความสำคัญในฐานะเป็นวัดสำคัญทางประวัติศาสตร์แล้ว บริเวณคู้่งน้ำบริเวณวัดจุฬามณี

ยังมีความสำคัญทางภูมิศาสตร์เป็นที่ตั้งทัพเตรียมกำลังก่อนที่จะเข้าเมืองพิษณุโลกของฝ่ายสมเด็จพระมหินทราธิราชอีกด้วย

2. อาณาบริเวณ หมายถึง พื้นที่ที่เป็นชื่อหมู่บ้าน ชื่อตำบล หรือพื้นที่ที่เป็นตำแหน่งสำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยไม่ปรากฏเป็นสิ่งก่อสร้าง จากการศึกษาอาณาบริเวณในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลกที่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร ที่ยังคงปรากฏชื่ออยู่ถึงปัจจุบัน พบจำนวน 2 แห่ง ดังนี้

1) ปากพิง เป็นบริเวณที่คลองพิงเชื่อมกับลำน้ำน่าน อยู่ทางทิศใต้ของเมืองพิษณุโลก บริเวณปากพิงฝั่งตะวันตกอยู่ในตำบลจี่วังาม ส่วนฝั่งตะวันออกอยู่ในตำบลวังน้ำคู้ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ปากพิงมีชื่อเรียกหลายชื่อ อาทิ ปากน้ำพิง หรือตำบลพิง เนื่องจากคลองพิงเป็นคลองที่เชื่อมระหว่างลำน้ำน่านและลำน้ำยม ดังนั้น บริเวณปากพิงนี้จึงเป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ทั้งด้านยุทธศาสตร์ ในการตั้งทัพและด้านเส้นทางคมนาคมในอดีต เพราะเชื่อมต่อกับแม่น้ำ 2 สาย สามารถสัญจรไปยังเมืองอื่น ๆ ได้สะดวก ในพระราชพงศาวดารได้กล่าวถึงปากพิง ดังนี้

เนื้อหาในตอนที่สมเด็จพระมหินทราธิราชได้ยกทัพมายังเมืองพิษณุโลกโดยสร้างว่าจะมาช่วยเหลือเมืองพิษณุโลกจากทัพของพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต สมเด็จพระมหินทราธิราชได้ยกทัพมาทางน้ำจากกรุงศรีอยุธยาที่ตั้งทัพหลวงที่ตำบลพิง แล้วให้ทหารนำทัพเรือจอดเรียงรายตั้งค่ายขึ้นไปทางทิศเหนือตามลำน้ำน่านเพื่อเตรียมเข้าเมืองพิษณุโลก ดังปรากฏในพระราชพงศาวดาร ดังนี้

ฝ่ายสมเด็จพระมหินทราธิราชแจ้งกำหนดว่า ทัพกรุงศรีสัตนาคนหุตยกมายังเมืองพระพิษณุโลกแล้ว พระองค์ก็กรีธาพลเสด็จขึ้นไปโดยทางชลมารค ตั้งทัพหลวงตำบลพิง พระยารามและพระยาจักรีเป็นกองหน้า ขึ้นไปตั้งตำบลวัดจุฬามณีและทัพเรือจอดแต่วัดจุฬามณีทั้งสองฟากน้ำ

(กรมศิลปากร, 2542, หน้า 256)

จากข้อความข้างต้น สามารถนำไปเป็นเรื่องเล่าว่าสมเด็จพระมหินทราธิราชเคยเสด็จนำทัพหลวงมาตั้งบริเวณนี้ได้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ว่าบริเวณนี้เป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นชัยภูมิที่สำคัญตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ดังที่สมเด็จพระมหินทราธิราชได้ทรงนำทัพหลวงมาตั้งทัพที่บริเวณปากพิงเพื่อมุ่งหมายเข้าเมืองพิษณุโลก แต่ก็ไม่สามารถเข้าตีเมืองพิษณุโลกได้ เพราะฝ่ายเมืองพิษณุโลกล่วงรู้ความลับจึงนำแพไฟล่องลงมาทำลายทัพเรือของ

สมเด็จพระมหินทราธิราชจนเสวยหาย การนำเสนอความสำคัญของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์เช่นนี้ ช่วยเชื่อมโยงความสำคัญทางประวัติศาสตร์กับสถานที่จริง

นอกจากนี้ยังพบการกล่าวถึงปากฟิงในสมัยกรุงธนบุรีอีกด้วย คือในตอนที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชยกทัพจากกรุงธนบุรีมาช่วยเมืองพิษณุโลกในศึกอะแซหวุ่นกี้ พระองค์ได้ตั้งทัพหลวงที่ปากฟิง และได้จัดเตรียมปืนใหญ่ในการทำศึกบริเวณปากฟิง ดังปรากฏในพระราชพงศาวดาร ดังนี้

ทัพหลวงรีบยกขึ้นไปตั้งมั่นอยู่ปากฟิง โปรดให้ทัพหน้าตั้งค่ายรายขึ้นไปต่อแดนเมืองพิษณุโลก

...

ณ วัน 3 ๓^๒ 4 ค่ำ พญารัตนาพิมลรักษาค่ายปากน้ำฟิงบอกกราบทูลว่า แต่งคนไปสอดแนม ถึงวังสองสสิ่งเห็นพม่าประมาณ 200 ครั้นเพลาย่ำพม่าเผาป่าขึ้นใกล้ปากน้ำฟิงเข้าไป 3 ค่ำ จึงดำรัสให้หลวงวิสุตโยธามาต หลวงราชโยธาเทพ คุณเอาปิ่นใหญ่ รวงเกวียน 8 กระบอก ลงไป ณ ค่ายปากน้ำฟิงฟากตะวันตก

(กรมศิลปากร, 2542, น. 513, 515)

จากข้อความข้างต้น สามารถนำไปเป็นเรื่องราวว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเคยเสด็จมาบริเวณนี้ได้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเคยเสด็จมาตั้งทัพหลวงที่บริเวณปากฟิง เพื่อมาช่วยเมืองพิษณุโลก ในศึกอะแซหวุ่นกี้ที่ยกทัพมาล้อมเมืองพิษณุโลกไว้ บริเวณพื้นที่นี้จึงมีสำคัญที่นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกับเมืองพิษณุโลก ดังที่ ปฐมพงษ์ สุขเล็ก (2556, น. 98) ได้ศึกษาเรื่อง สมรภูมิรบปากฟิง สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกับพิษณุโลก กล่าวว่า “เมืองพิษณุโลกจึงเป็นพื้นที่หนึ่งที่ไม่ควรมองข้ามในฐานะสถานที่ประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญ และสัมพันธ์ควบคู่กับวีรกรรมของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของพระราชประวัติของพระองค์”

2) ตำบลโทก เป็นชื่อที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ของพิษณุโลก คือบริเวณที่แม่น้ำแควน้อยเชื่อมกับลำน้ำน่าน อยู่ทางทิศเหนือของเมืองพิษณุโลก ปัจจุบันอยู่ในตำบลจอมทอง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ในพระราชพงศาวดารได้กล่าวถึงตำบลโทก ดังนี้

เนื้อหาในตอนที่สมเด็จพระเจ้าหงสาวดียกทัพหลวงไปยังกรุงศรีอยุธยาในสงครามช้างเผือก ระหว่างทางได้พักทัพหลวงที่เมืองพิษณุโลกบริเวณตำบลโทกเป็นการตัดกำลังหัวเมืองฝ่ายเหนือไม่ให้ยกทัพไปช่วยกรุงศรีอยุธยา ดังปรากฏในพระราชพงศาวดาร ดังนี้

แล้วสมเด็จพระเจ้าหงสาวดีก็เสด็จยกทัพหลวงไปทางเมืองสุโขทัย ตั้งค่ายประทับแรม ให้หาพระสุโขทัย พระยาสุวรรณคโลกมาเฝ้า ตรัสปราศรัย และสั่งให้เตรียมทัพแล้วเสด็จยกไปเมืองพระพิษณุโลก ตั้งค่ายหลวงตำบลโทก และค่ายทั้งนั้น ก็ตั้งโดยกระบวน

(กรมศิลปากร, 2542, น. 248)

จากข้อความข้างต้น สามารถนำไปเป็นเรื่องเล่าเชื่อมโยงกับบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ คือ สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนอง หรือที่รู้จักในนามว่า “พระเจ้าชนะสิบทิศ” ที่เคยเสด็จมาพักทัพหลวงบริเวณนี้ เมื่อตอนที่พระองค์ยกทัพมุ่งสู่กรุงศรีอยุธยาแล้วเกิดเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์คือ ได้ทูลขอช้างเผือก 4 ช้าง และพระราเมศวร พระราชโอรสของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิกลับไปหงสาวดีด้วย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ว่าเป็นเส้นทางเดินทัพของสมเด็จพระเจ้าหงสาวดีก่อนที่จะเข้าสู่กรุงศรีอยุธยา เรื่องเล่านี้จึงเป็นการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวต้องการมาสัมผัสประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่ตำบลโทกอันเป็นบริเวณที่แม่น้ำแควน้อยบรรจบกับแม่น้ำน่านอีกด้วย

นอกจากนี้ยังพบการกล่าวถึงตำบลโทกในสมัยกรุงธนบุรี คือตอนสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเข้าชิงเมืองพิษณุโลกได้ หลวงโกษาผู้ดูแลเมืองพิษณุโลกได้หนีออกจากเมืองพิษณุโลกแล้วไปตั้งค่ายซุ่มกำลังอยู่ตำบลโทก ดังปรากฏในพระราชพงศาวดาร ดังนี้

รุ่งขึ้น ณ วัน 7 ๓ 9 ค่ำ ยกไปประทับร้อนปากน้ำพิง เพลาประมาณยามหนึ่งเข้าตีเมืองพิษณุโลกได้ หลวงโกษายังคิดมิชอบหนีออกจากเมืองขึ้นไปตั้งค่ายรับอยู่ ณ ตำบลโทก แล้วเลิกหนีไป

(กรมศิลปากร, 2542, น. 494)

จากข้อความข้างต้น สามารถนำไปเป็นเรื่องเล่าเสริมรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์การปราบชุมนุมต่าง ๆ ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ว่าเป็นบริเวณตำบลโทกเป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเข้าเมืองพิษณุโลกได้ หลวงโกษาผู้ดูแลเมืองพิษณุโลกจึงได้หนีไปตั้งหลักที่บริเวณนี้

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาพิษณุโลกในพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาถึงสมัยกรุงธนบุรี พบสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ โบราณสถานและอาณาบริเวณ โดยโบราณสถาน พบ 2 แห่ง คือ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อันเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรชินราช และวัดจุฬามณี เป็นวัดเก่าแก่ของเมืองพิษณุโลก ส่วนอาณาบริเวณ พบ 2 แห่ง คือ ปากพิง เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญทางการศึก พระมหากษัตริย์ในอดีตเคยยกทัพมาตั้งทัพหลวงที่บริเวณนี้ และตำบลโกลกมีความสำคัญในฐานะเป็นบริเวณที่พักทัพของบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์

การศึกษาพิษณุโลกในพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ไม่เพียงมีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังมีคุณค่าทางด้านการท่องเที่ยวที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ได้ ด้วยการนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในพระราชพงศาวดารมาสร้างเป็นเรื่องเล่าเพื่อส่งเสริมให้สถานที่แต่ละแห่ง คือ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร วัดจุฬามณี ปากพิง และตำบลโกลก ให้มีเรื่องราวที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งข้อมูลส่วนหนึ่งคือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร การเล่าเรื่องจึงมีผลอย่างมากต่อการท่องเที่ยว ดังที่ กรรณก นิลดำ (2563, น. 114 - 115) ได้ศึกษาการเล่าเรื่องของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดเชียงราย ได้กล่าวถึงปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้การท่องเที่ยวประสบความสำเร็จคือ “เรื่องเล่า” ไว้ว่า “สำหรับการสื่อสารด้วยการเล่าเรื่อง (storytelling) เป็นรูปแบบการสื่อสารแนวใหม่ที่สามารถตอบโจทย์ ความต้องการของผู้ประกอบการธุรกิจประเภทนี้ได้ โดยการผลิตเนื้อหาที่น่าสนใจ น่าประทับใจ จรรโลงใจ มีเอกลักษณ์ ซึ่งสามารถสร้างคุณค่า และกระตุ้นความสนใจ จากกลุ่มเป้าหมายจนนำไปสู่การสร้างและมีปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวได้” เรื่องเล่าที่มีการนำเสนอเนื้อหาที่น่าสนใจจึงส่งผลต่อแหล่งท่องเที่ยวให้โดดเด่นและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ สอดคล้องกับ กวินทรกรณ์ เกตุแก้ว และ อรนิภา คำภูคำ (2553, น. 74) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาดำเนินงาน เรื่องเล่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร ได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้วยการสร้างเป็นเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ได้ “การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวและเชื่อมโยงเส้นทางทางการท่องเที่ยวจากตำนาน เรื่องเล่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัดของจังหวัดกำแพงเพชรพบว่า เกิดเส้นทางเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่จากตำนานเรื่องเล่า 7 เส้นทาง” นอกจากนี้ คันธรส พวงแก้ว, เสาวนีย์ อนุชาญ, สราวุฒิ เลิศล้ำไตรภพ, พิชุรีย์ ทองฉิม และ สุตาพร แซ่เลี้ยว (2552, น. 255) ได้ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวพื้นประวัติศาสตร์ตามรอยพระพุทธเจ้าหลวงใน 5 จังหวัดภาคใต้ :

สงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช ตรัง และสตูล ได้นำข้อมูลจากการสืบค้นเอกสารทางประวัติศาสตร์และการสัมภาษณ์มาพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวตามรอยพระพุทธเจ้าหลวง ได้หลากหลายโปรแกรมท่องเที่ยว ดังว่า “ได้โปรแกรมสำหรับการจัดนำเที่ยวใน 3 รูปแบบ คือ การท่องเที่ยวตามรอยพระพุทธเจ้าหลวง 1 วัน จำนวน 13 โปรแกรม 2 วัน 1 คืน จำนวน 11 โปรแกรม และ 3 วัน 2 คืน จำนวน 11 โปรแกรม”

เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ตามที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารจึงสามารถนำไปประยุกต์ส่งเสริมการท่องเที่ยวในลักษณะต่าง ๆ ทั้งในส่วนที่เป็นโบราณสถาน คือ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร และวัดจุฬามณี ซึ่งทั้งสองแห่งมีต้นทุนการท่องเที่ยวแล้ว เพราะมีสิ่งก่อสร้างมองเห็นชัดเจนย่อมดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี การนำเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ไปใช้อาจนำเสนอเพื่อเพิ่มเติมคุณค่าความสำคัญให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น หรือนำมาอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การทำแผ่นประชาสัมพันธ์ หรือแม้กระทั่งนำมาเป็นบทละครอิงประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการแสดงสำหรับส่วนที่เป็นอาณาบริเวณ เนื่องจากไม่มีสิ่งปลูกสร้างที่มองเห็นชัดเจน อาจต้องใช้เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เป็นหลัก ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว อาทิ การจัดเสวนาวิชาการ การทำป้ายประชาสัมพันธ์การให้ความรู้ชุมชน การนำข้อมูลมาอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อให้ชุมชนเห็นความสำคัญของพื้นที่ หรือนำมาเป็นบทละครอิงประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการแสดงเพื่อจำลองเหตุการณ์สำคัญในอาณาบริเวณนั้น

ศักยภาพพื้นฐานของสถานที่ทั้ง 4 แห่งนี้ สามารถนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์ไปส่งเสริมการท่องเที่ยวให้น่าสนใจยิ่งขึ้น แล้วบูรณาการกับทุนทางการท่องเที่ยวเดิมได้อย่างดี อาทิ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญองค์หนึ่งของชาติไทยคือพระพุทธรูปชินราช ส่วนวัดจุฬามณีมีพระปรางค์เก่าแก่ ดังที่ หวน พินธุพันธ์ (2546, น. 104) กล่าวว่า “วัดจุฬามณีเป็นวัดที่กล่าวได้ว่าเก่าแก่ที่สุดในพิษณุโลกและคงจะเคยเป็นบริเวณที่ตั้งเมืองหลวงของขอมมาก่อน เพราะมีโบราณสถานที่เก่าแก่ที่สุดฝีมือขอมคือ พระปรางค์” บริเวณปากฟิงมีการจัดสร้างศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชอยู่ภายในวัดปากฟิงตะวันตก มีการจัดงานบวงสรวงเทิดพระเกียรติทุกปี และบริเวณตำบลโทก มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจคือจุดชมแม่น้ำสองสี เป็นบริเวณที่แม่น้ำแควน้อยเชื่อมกับลำน้ำน่าน ซึ่งปัจจุบันได้รับการพัฒนาให้มีทางเดินลอยฟ้า (Skywalk) เพื่อชมทัศนียภาพบริเวณนั้น อีกทั้งบริเวณนั้นยังมีวัดเกาะแก้วที่มีศิลปกรรมลายปูนปั้นที่งดงาม

นอกจากนี้ยังสามารถนำสถานที่ทั้ง 4 แห่ง ที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารนำมาพัฒนาเป็นแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวเมืองพิษณุโลกทั้งในรูปแบบ 1 วัน หรือ 2 วัน 1 คืน อาทิ เส้นทางตามรอยเหตุการณ์ประวัติศาสตร์พิษณุโลกในพระราชพงศาวดาร เส้นทางตามรอยบุรพทิศัยอยุธยาในเมืองพิษณุโลก หรือเส้นทางตามรอยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองพิษณุโลก เพื่อสร้างความน่าสนใจให้นักท่องเที่ยว และยังเป็นการกระจายนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้อีกด้วย

เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์หรือเรื่องเล่าที่เกิดขึ้นในพื้นที่หนึ่งจึงถือว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมและเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญของพื้นที่นั้น เพราะสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาส่งเสริมให้พื้นที่นั้นเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอื่นที่เป็นเมืองสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร หรืออาจศึกษาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ฉบับอื่น เพื่อขยายข้อมูลในการสร้างเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กรกนก นิลดำ. (2563). การสร้างการเล่าเรื่องของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัด
เชียงราย. วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์, 14(2), 109-135.
- กรมศิลปากร. (2542). ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 3. กรุงเทพฯ: สำนัก
วรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- กวินทรภรณ์ เกตุแก้ว และ อรนิภา คำภูคำ. (2553). การศึกษาดำเนินเรื่องเล่าของแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร
(รายงานผลการวิจัย). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- คันธรส พวงแก้ว, เสาวนีย์ อนุชาญ, สราวุธ เลิศล้ำไตรภพ, พิฑูรย์ ทองนิม และ สุดาพร แซ่เลี้ยว.
(2552). การท่องเที่ยวพื้นประวัติศาสตร์ตามรอยพระพุทธเจ้าหลวงใน 5 จังหวัดภาคใต้ :
สงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช ตรัง และสตูล (รายงานผลการวิจัย). สงขลา:
มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- ชัยศึก เจตตกร. (2564). องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์จังหวัด
พิษณุโลก. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 4(1), 99-110.

- จิตาวิร์ สุขคร. (2562). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย. *วารสารเพื่อการ
พัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน*, 1(2), 1-7.
- ปฐมพงษ์ สุขเล็ก. (2556). “สมรภูมิรบปากพิง” สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกับเมือง
พิษณุโลก. *ศิลปวัฒนธรรม*, 34(10), 86-99.
- _____. (2559). สิ่งของพุทธบูชาพระพุทธรูปชินราชในเอกสารประวัติศาสตร์ :
วัตถุพยานแห่งความศรัทธา. *ศิลปวัฒนธรรม*, 37(11), 146-167.
- ภคพร วัฒนดำรง. (2566). ความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวใน
จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 12(1), 51-69.
- หวน พิณรุฬันธ์. (2546). *เที่ยววัดชมวังเมืองพิษณุโลก*. กรุงเทพฯ: สารคดี.
- อุบลศรี อรรถพันธุ์. (2524). *การชำระพระราชพงศาวดารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้, มหาวิทยาลัยศิลปากร).